

Prekenverkstedet

<http://www.israelsmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

16. søndag i treenighetstiden – 9. september 2018

Prekentekest: 1 Pet 4,12-19

Lesetekst I: Sal 13,2-6

Lesetekst II: Matt 5,10-12

Å LEVE SOM KRISTEN ER Å LIDE SOM KRISTEN

Det er ikke ofte det blant kirkeårets prekentekest er en tekst fra Peters første brev (1 Pet). Når anledningen byr seg, som i 2. rekkes tekster på 16. søndag i treenighetstiden, kan det innledningsvis i prekenen være nyttig å si litt om hvem 1 Pet er skrevet til, og hvilken situasjon adressatene befant seg i, det kan gi en bedre forståelse av prekentekest.

1 Pet regnes som et av de sju brevene i Det nye testamente som gjerne betegnes som de 'alminnelige' ('katolske', av gr. *katholikos* = allmenn, for alle) brev. Disse brevene er ikke adressert til en enkelt menighet, men har en vid, generell adresseangivelse, adressert til flere menigheter. 1 Pet er skrevet som et slags rundskriv som i sin helhet skulle gå på omgang mellom de ulike adressatmenighetene som omfattet store områder i Lilleasia, de vestlige delene av dagens Tyrkia. Brevets innledningsvers navngir fem romerske provinser i disse lilleasiatiske områdene.

Mottakerne av 1 Pet er hedningkristne menigheter. De utgjorde små minoritetsgrupper i ikke-kristne/hedenske omgivelser. Peter beskriver dem som «fremmede og utlendinger» som lever i fiendtlige omgivelser (1,1.17; 2,11), som et Guds folk på vandring i fremmed land, underveis mot sitt rette hjemland.

Verbal-sosial forfølgelse

Situasjonen for de kristne i Lilleasia som Peter skriver sitt første brev til, trolig på begynnelsen av 60-tallet e.Kr., er preget av prøvelser og forfølgelse. Dette er omtalt på en rekke steder i brevet, og det kristne liv sett i et lidelsesperspektiv blir slik et dominerende tema i 1 Pet. Forfølgelsene synes ikke å være «offisielle» kristenforfølgelser, iverksatt og organisert av de romerske myndigheter, forfølgelser der mange kristne beseglet sin troskap mot Kristus med sitt liv og blod, med martyriet; slike forfølgelser er kjent først fra tiden etter Peters død i ca. år 64. Forfølgelsene i 1 Pet synes hovedsakelig å være av verbal karakter: trakassering, forakt, sjikanering, spott og hån (2,23; 3,9; 4,4.14), skjellsord, baktalelse (2,12; 3,16), mistenkeliggjøring, løgn og falske beskyldninger (3,16). Dette førte til at de kristne ble sosialt marginalisert, stigmatisert og isolert.

Årsaken til denne verbal-sosiale forfølgelse var fremfor alt at de kristne levde alternativt, de hadde en livsførsel som tok avstand fra de religiøse og sosiale livsformer i majoritetssamfunnet omkring seg, jf. 3,16: Hedningene baktaler de kristne «for deres gode livsførsel i Kristus». Det virket provoserende på dem at de som før hadde levd «slik hedningene vil», de som hadde «løpt med dem ut i strømmen av utskeielser» (4,3-4), nå, etter omvendelsen, 'holdt seg for gode' – slik har de nok tenkt – til å vise seg i sammenhenger med synd og avgudsdyrkelse. Ikke-kristne oppfattet trolig de kristnes livsførsel som en anklage mot dem selv og deres levemåte, som alle andre syntes var helt ok.

En lidelsens teologi i kortform

Hele 1 Pet er preget av en trøstende og oppmuntrende tone; Peter vil hjelpe dem som lider for

Kristi skyld, til å holde ut i uforskyldte lidelser og til å «leve rett blant hedningene» (2,12) når disse spotter og baktaler dem. Han utformer i denne sammenheng det vi kan kalle en lidelsens teologi i kortform. Den kan gis overskriften: 'Fra kortvarig lidelse til evig herlighet' (jf. 5,10).

I prekmenteksten finnes en rekke ulike perspektiver på denne lidelsesteologien (se nedenfor). Andre perspektiver på lidelsen i 1 Pet er koblingen av lidelsene til Guds nåde og til Kristi eksempel: Det finner nåde hos Gud når noen holder ut når de må lide (2,19-20 i Norsk Bibels oversettelse, Bibel 2011 oversetter gr. *kjaris* her med 'det er godt'), Gud vil styrke dem med sin nåde i trengslene (5,10). Jf. det Paulus skriver til de kristne i Filippi: I kampen de sto i for evangeliet, fikk de «den nåde å lide for Kristus» (Fil 1, 29). Og Kristus er eksemplet fremfor noen på uforskyldt lidelse, på å lide urett. Han gikk fra lidelse til herlighet. De kristne skal «følge i hans spor» på denne veien. I møte med spott og mishandling svarte Kristus ikke med samme mynt – han skjelte ikke igjen når han ble utskjelt, han truet ikke når han led – men han overlot seg selv og sin sak i Guds hånd, til den Gud som «dømmer rettferdig» (2,21-23).

Perspektiver på de kristnes lidelser i 1 Pet 4,12-19

I prekmenteksten anlegger Peter flere ulike teologiske perspektiver når han skriver om de kristnes lidelser for Jesu skyld:

a) Gjennom lidelsene prøves troen (4,12)

Motgangen og alt det vonde som kommer over de kristne i Lilleasia for deres Kristustros skyld, kaller Peter en «ildprøve»: Troen prøves gjennom lidelser, jf. 1 Pet 1,6-7 og i GT 1 Mos 22; 5 Mos 8,2.16 og Jes 48,10 der Gud sier til sitt folk; «Jeg har prøvet deg i lidelsens smelteovn». Gud tillater prøvelsene og bruker dem til å knytte de kristne enda sterkere til ham. Som gull lutres («prøves», 1 Pet 1,7) i ild og renser ut urene stoffer, slik renser og styrker prøvelsene troen.

b) Lidelser – det normale i kristenlivet (4,12)

Peter innskjerper overfor de kristne i Lilleasia at trengsler, prøvelser og lidelser er noe som normalt hører med til kristenlivet: At de får sin del av lidelser, er derfor ikke noe å (for)undre seg eller være overrasket over eller noe å la seg forvirre av, det må ikke oppleves som noe uventet eller merkelig. Nei, å lide for Kristi skyld er kristenlivets normaltillstand. Det er hyppig forutsagt i NT. I sin utsendelsestale til disiplene (Matt 10) forberedte Jesus dem på at de for hans skyld ville møte hat, trengsler og forfølgelser, og han talte om at ekte etterfølgelse innebar å ta sitt kors opp (Matt 10,38), det vil si lidelse og død for hans skyld. «Vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler» var erfaringen Paulus og hans medarbeidere gjorde på sine misjonsreiser (Apg 14,22). Og Paulus gir Jesustroende dette 'løfte': «Alle som vil leve et gudfryktig liv i Kristus Jesus, skal bli forfulgt» (2 Tim 3,12).

c) Delaktighet i Kristus-lidelsene gir glede i lidelsen (4,13)

Kristne skal ikke forundre seg over ildprøven de må igjennom for Kristi skyld, men skal glede seg i sine lidelser, jf. Jesu ord i Bergprekenen om at hans etterfølgere skal «glede og fryde» seg når de blir hånet og forfulgt (Matt 5,12), og jf. Apg 5,41 hvor det heter om Peter og de andre apostlene at da de ble straffet med piskeslag for å ha overtrådt forbudet mot å tale i Jesu navn, da «*gledet de seg* over at de var funnet verdige til å bli vanæret for Navnets skyld». Peter fremholder at denne glede under forfølgelse og motgang har sin grunn i en reell delaktighet i Kristi lidelser (4,13). Dette betyr ikke at de lidende kristne gjentar Jesu lidelser eller føyer noe til dem. Men Kristus-lidelsene manifesterer seg i de troendes liv når de må tåle lidelse og forfølgelse for Jesu skyld. Det går med dem som det gikk med Kristus. Jf. Jesu ord i Matt 10,25: «Det er nok for en lærling at han får det som mesteren, og for en tjener at han får det som herren sin.» Jesus er modellen også for det som skal skje når han ved sin gjenkomst «åpenbarer seg i sin herlighet». Da skal de kristne få del i Kristi guddomsherlighet (jf. Rom 8,17), da skal deres glede bli fullkommen, de skal «juble av glede».

d) Salig i lidelsen (4,14)

Som Jesus i Bergprekenen priser dem salige som for hans skyld hånes og forfølges (Matt 5,11), erklærer Peter de kristne i Lilleasia for «salige» når de «blir spottet for Kristin navns skyld». Vi tenker lett at det er salig å unngå lidelse og forfølgelse, Guds ord taler stikk motsatt!

e) I prøvelsene hviler «herlighetens Ånd» over de kristne (4,14)

Som begrunnelse for de troendes salighetstilstand når de lider for Kristi skyld, viser Peter til at «herlighetens Ånd», det vil si «Guds Ånd», hviler over dem. Ånden nevnes fordi Ånden allerede nå formidler en delaktighet i herligheten, han er et pant (jf. 2 Kor 1,22; Ef 1,14) på den uvisnelige «herlighetens seierskrans» som de troende skal få når Jesus kommer igjen (1 Pet 5,4) og på den «evige herlighet» Gud ved Kristus har kalt de troende til (1 Pet 5,10).

f) Kristus-troende som lider, lever til Guds ære (4,16)

Når de kristne lider for sin Kristus-bekjennelses skyld, ærer, hedrer, forherliger og priser (verbet i den greske grunnteksten, *doksasda*, kan oversettes på alle disse måter) de med dette Gud.

g) De kristnes urettferdige lidelser for Kristi skyld er begynnelsen på Guds eskatologiske dom (4,17-18)

De første kristne så på forfølgelser og trengsler de måtte tåle, som første etappe av den kommende Guds dom, jf. 2 Tess 1,4-5. Gjennom de troendes lidelser renses renses Gud sitt folk og forbereder dem slik for den endelige dom. Guds dom er da en prosess som begynner med menigheten, «Guds hus», og som fullendes over alle mennesker i den eskatologiske dom.

h) Lidelsen er «etter Guds vilje» (4,19)

Jf. 3,17: «å lide, om Gud så vil». Kristne er «kalt» til lidelse for Kristi skyld (2,21). At lidelsen er i overensstemmelse med Guds vilje, innebærer at det ikke er noen måte å unnsnippe den på uten å forlate troen.

i) I lidelsen overgitt til Gud og hans trofasthet (4,19)

Prekenavsnittet avsluttes med en oppfordring til dem som lider til tillitsfullt å «overgi sin sjel til den trofaste Skaperen». Midt i det vonde og vanskelige som møter de troende, skal de vite seg omsluttet av Guds trofasthet og kaste all sin bekymring på han som har omsorg for dem (1 Pet 5,7).

Til ettertanke og selvprøvelse

Jesus la ikke skjul på hva det koster å være hans disippel; etterfølgelsen er et disippelskap under korset. I denne søndagens tekst leser vi at for de kristne i Lilleasia var omkostningene med å være Jesu etterfølgere og åpent å bekjenne troen på ham å måtte tåle verbal-sosial forfølgelse. De var utsatt for et sterkt sosialt trykk fra omgivelsene, særlig kom det til sammenstøt mellom kristen etikk og dagligdags-hedensk etikk. Hvor stor er denne type motstand mot kristne i vårt land i dag? Det snakkes det ikke så mye om. Kanskje er den større enn vi tror. I klasserom og skolegårder og i ungdomsmiljøer er det nok hver eneste dag barn og unge som mobbes på forskjellig vis og isoleres sosialt fordi de frimodig bekjenner sin tro på Jesus og lever motkulturelt. Det samme opplever nok iblant voksne på arbeidsplassen.

Men normaltstanden blant kristne i vår kultur synes å være å *ikke* lide vondt for vår Jesustros skyld. Da utfordres vi av denne søndagens prekentekst til ransakende å spørre om hvorfor det er slik. Visst skal vi ikke oppsøke lidelsen. Men unnlater vi hver dag å ta vårt kors opp i etterfølgelse, da er vi, sier Jesus, ham ikke «verdige» og «kan ikke være» en Jesu disippel (Matt 10,38; Luk 9,23; 14,27).

For de første kristne hørte hjertets tro og munnens bekjennelse sammen (Rom 10,9-10). Hvordan er det med denne sammenheng i våre liv? Da Peter og Johannes av Det høye råd ble truet til å holde opp med å tale «til noe menneske» i Jesu navn, svarte de at de kunne ikke «la være å tale» om det de hadde «sett og hørt» (Ag 4,17-20). Hvorfor synes vi ofte så utmerket godt å kunne «la være» å vitne om og bekjenne vår tro på Jesus for menneskene (jf. Matt 10,32), «i tide og utide» (2 Tim 4,2)?

Gunnar Johnstad

Førsteamanuensis NLA Høgskolen Bergen

gunjohn@online.no